

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

ARGUMENTUM.

De Patroclo interempto acris pugna committitur. Menelaus Euphorbum interimit: Hector suos hortatus induit arma Achillis, ad quem mortem Patrocli nuntiaturus Antilochus a Menelao mittitur. Ipse interea, & Meriones Patrocli cadaver sublatum, utroque Ajace propugnante, & hostes ingruentes arcente, versus naves ferunt.

T Patroclum occubuisse videt Menelaus Atrides
Procedit primam ante aciem nitido ære re-
fulgens,
Lactentemque velut vitulum tegit anxia mater
Multa gemens primū Lucinæ experta labore,
5 Sic Patroclum juxta, venienteis excipit, hastam
Prætendens, clypeique orbem Menelaus Atrides.
At prope Panthoides Patroclum pulcherrimus heros
Adstitit intrepidus, flavumque adfatur Atridem:
Cede loco, Atride, exuviasque relinque cruentas,
10 Nam neque Teucrorum, aut sociorum ex agmine
quisquam
Ære Menœtiadem petit prior: hanc, sine, laudem
Trojanos inter referam, jactemque triumphos,
Aut comitem Patroclo mittam hoc te in Tartara ferro,
Hæc Panthro satus, Atrides dein talibus infit:
15 Jupiter omnipotens, quantum se extollere turpe est!
At non Panthæræ hos animos, non pessima tygris,
Aut leo, vel rabido in silvis sub pectore condit
Torvus aper, quo non truculentior ulla ferarum est,

LIBER XVII.

317

- Euphorbo qualis, generique ferocia Panthi.
20 Atqui non domitor quondam me Hyperenor equorum
Sprevit, & impune imbellem me voce vocavit
Grajugenis coram juvenili robore fretus.
Nam neque dilectam uxorem, dulceisque parentis
Oblectasse reor reducem, sic vana tumentem
25 Te quoque prosternam: turbae immiscere tuorum,
Si sapis, adversum nec te mihi confer in armis.
Gesta docent stultos; sapiens videt ante gerenda.
Dixerat, & juvenis contra hæc interritus infit:
At mihi de occiso, cuius te funere jactas,
30 Fratre lues poenas, thalamo viduata recenti
Quem conjux, charique dolent, deflentque parentes;
Mærorem sed enim exuerint, ubi Phrontidis ipse,
Inque manus Panthi genitoris victor ademptum
Tradidero caput hocce tuum, splendentiaque arma.
35 Tentandumque manu jam non certaminis expers,
Nec virtutis opus, terrorisque atque pericli.
Dixerat, & clypeum telo petit; ære reflexo
Sed cuspis resilit, validum neque perforat ictu.
Deinde ruis, Menelae, Jovem per vota precatus,
40 Perque viri mollem cervicem ferrea cuspis
E regione abit, horrendum sonuere cadenti
Arma super, Charitum similes tum sanguine crines,
Cincinnique auro innexi, argentoque madescant.
Qualis ubi plantam late frondentis olivæ
45 Vir colit, & puris nitidus fons alluit undis,
Lætaque consurgit, placidisque adsibilat auris
Mota comam, niveo candens pulcherrima flore;
At subitus rapido insurgens cum turbine ventus
In terram jacit evulsam ab radicibus imis.
50 Talem Panthoidem domitum spoliabat Atrides.
Umbrosisque leo veluti nutritus in antris
Armento ex omni præstantem mole juvencam
Corripit, & pingui primum cervice refracta,

V. 19. Euphorbo. Hic ille est, cuius animam in se transmigrasse
dicebat Pythagoras.

Viscera dein nigrumque haurit rabido ore cruorem.
 55 Pastores procul, atque canes clamoribus instant,
 Nec cuiquam irasci, propriusve accedere virtus.
 Sic nullus tibi Trojenum, Menelae, resistit,
 Eriperesque arma exanimi, ni infensus Apollo
 Ductoris Ciconum Mentæ mutatus in ora
 60 Priamidem tali urgeret sermone propinquum:
 Quo properas currum, bijugosque sequutus Achillis
 Difficileis hominum cuiquam frœnarier, ipsum
 Pelidem præter mortali haud matre creatum?
 Panthoidem interea Euphorbum Menelaus Atrides
 65 Exanimem circum Patroclum sævo ære peremit.
 Hæc Deus, atque alias belli festinat in oras.
 Infremuitque dolore gravi, gressumque tetendit
 Priamides circumspectans, videt arma trahentem.
 Hinc Menelaum; Panthoidem videt inde jacentem.
 70 Manantemque viri per lactea colla cruorem.
 Tum vero ruit inclamans, Vulcania quantum
 Flamma furit, latuit magnum neque clamor Atridem.
 Continuo hæc secum: fugiam, exuviasque relinquam
 Atque Menetiadem, nostrum qui propter honorem
 75 Hic jacet? Argivæ at vereor convicia gentis.
 Priamidem solus contra, Teucrosque ruenteis
 Pugnabo? at venient unum Phrygia agmina circum,
 Namque globos rapit huc omneis crista arduus Hector.
 Sed quid ego hæc? Nulli invitatis fidere Divis,
 80 Dilectosque Jovi impune insectarier armis.
 Cedamus; mihi non Danaum succenseat ullus,
 Namque jubente Deo totis furit Hector in agris:
 O Telamoniadæ vox si mihi nota sonaret!
 Fatum etiam contra irruerem, si forte referrem
 85 Pelidæ exanimem Patroclum, tot namque malorum

V. 73. *Hæc secum.* Similis deliberatio supra in ore Ulyssis.
 Ibi tamen Ulisses resistit, atque honori consulens mori vult potius
 quam fugere. Menelaus hic in Deos culpam rejicit, & sibi prospicit.

Hoc minimum foret, Hæc tacito sub pectore volvit.
 Priamidem interea Troes, sociisque sequuti
 Ingruerant, ille actutum vestigia torsit.
 Exanimem linquens Patroclum, retroque subinde
 90 Vertebat sese: barbatum ut sæpe leonem.
 Pastoresque, canesque abigunt latratibus altis,
 Et jaculis, ille invitus stabula alta relinquit
 Asper, acerba fremens, Patroclum sic linquit Atrides,
 Nec stetit ad socium donec pervenerat agmen,
 95 Vestigatque oculis Ajacem, forte labanteis
 Ad lævam cuneos, turmasque ciebat Achivas
 Ille furens, quibus ingentem Grynæus Apollo
 Terrem indiderat, quem cursu concitus heros
 Talibus adfatur: propera huc, fortissime, Achilli
 100 Ut saltem exanimum liceat deferre sodalem,
 Nudum, inquam, namque arma tulit jam Trojus Hector.
 Sic infit, movitque animum: ruit inclytus Ajax
 Primorem ante aciem, sequitur quem flavus Atrides
 Exueratque armis Patroclum, corpusque trahebat
 105 Hector, ut ex humeris meteret caput ære corusco,
 Raptandumque daret canibus per plana cadaver.
 Adstitit huic Ajax ingentis turris ad instar
 Scuta gerens, abit in turbam retro illicet Hector,
 Conscenditque rotas, sociisque in castra ferenda
 110 Arma corusca dabat, decus immortale futura.
 At Patroclo clypeum obtendens Salaminius heros
 Constitit, ut quondam catulis leo pone relicts
 Obvius antevolat venatorum agmina contra,
 Demissoque supercilio fera lumina obumbrans,
 115 Torvam aciem jamque huc frendens, jam dirigit illuc:
 It comes huic, luctumque premit sub pectore Atrides.
 At trepidum Glaucus, properantemque Hectora cernens,
 Compellatque ultro, & verbis insultat amaris:
 O forma, & famæ melior mendacis honore
 120 Quam dextra, factisque, Hector, nunc mænia Tute
 Indigenaque tui ferro defendite soli,

320

I L I A D I S

Nec sociis **Lyciorum** armis jam fidite, nulla
Tot pro sanguineis queis gratia redditia pugnis.
Tunc virum **imbelli** hac dextra prostraveris ullum,
125 Hospitis, & **socii** exuvias, atque aurea passus
Ferre Menetia **dem** clari Sarpedonis arma?
Qui te, qui **Priamum** ptopter discrimina belli
Tot tulit; at non tu ab canibus servare jacentem
Ausus; quod si me lyciorum turba sequetur,
130 Ibimus in patriam: ruat alto ab culmine Troja.
Hos animos **utinam** gererent sub pectore Teucri,
Quales esse **decet** pugnanti arisque, focisque
Pro patriis, **Patroclum** Priami ferremus ad urbem.
Confestim **Danai** Sarpedonis arma vicissim
135 Tradiderint, **corpusque** viri tumulare liceret.
Namque ducis **cedit** socius, quo insignior alter
Non ratibus **fuit** Argolicis, cuique inclyta pubes.
Sed non tu **Ajacem** ferro exspectare ruentem
Ausus enim, **longe** hostileis discernere vultus,
140 Non ruere **adversum** solitus, nam robore præstat.
Hunc torvum **intuitus**, respondet talibus Hector:
Tene hæc **dura** loqui, Glauce, atque indigna relatu?
Atque **equidem** te consilio præcellere cunctis
Credideram, **quotquot** latis Lycia educat agris
145 Desipis at; **tu** me Ajacem effugisse minantem
Argueris? nec enim pugnam, strepitumve frementum
Æripedium **metui**, verum arte potentius omni
Consilium **Jovis**, ingentum qui maxima Regum
Corda fuga **domat**, & subita formidine terret,
150 In pugnam **licet** excierit; verum adspice crudum
Martis opus, meque ignavum, imbellemque vocato,
Si non exanimi ab Patroclo turbata repellam
Agmina **Grajugenum**. Dixit, Lyciasque cohorteis,
Dardaniamque **manum**, adloquitur, Teucrosque
comatos.
155 Huc conferte **pedem**, juvenes; dum fortis Achillis
Nuper adempta Menetia **pulchra** induor arma.

L I B E R XVII.

321

Tantum effatus abit, sociosque ad mœnia missos
Assequitur cursu, & strepitu procul, atque tumultu,
Ille quidem sua Trojagenis dedit inde ferenda,
160 Armisque Æacidæ immortalibus induit artus,
Inclyta quæ Peleo dederant Dii dona parenti,
At gnato senior Peleus; non ille paternis
Sed tamen optatum ad senium venturus in armis:
Talia despiciens ab cœlo Jupiter alto
165 Quassavit caput, & tacito hæc sub pectore fatur.
Infelix! menti haud quaquam mors dura recursat
Heu nimium vicina tibi: immortalia demens
Induis arma viri, quo non præstantior alter,
Ex capite, atque humeris Patrocli detracta perempti.
170 Nunc tamen hoc saltem lætabere victor honore,
Nam neque te Andromache reducem de Marte cruento
Excipiet, trahet aut humeris arma inclyta Achillis.
Hæc ait, atque supercilio annuit ille nigranti.
Armaturque Hector, totus tum pectora Mavors
175 Irruit, insolitusque viro perque ossa, per artus
It vigor, Æacidæ visusque simillimus ipsi
Ingenti clypeo, galeaque coruscus Achillis.
Tum socios adit, atque ardens in prælia cogit (que,
Mesthlenque, Glaucumque, Medontaque, Thersilochum
180 Et magnum Hippothoū, præstantemque Asteropæum,
Phorcinque, & Chromium, & Disinora, & Ennomon
augarem,
Hortaturque viros, acutique his pectora dictis.
Audite, o socii, vestræ haud opis indigus ipse,
Agminis aut tanti, vos hæc in bella vocavi
185 Urbibus ex patriis, victuque, opibusque juvavi,
Et dictis, donisque animos ingentibus auxi,

V. 174. *Armaturque Hector.* Quasi cum armis ipsos Achillis
animos, ac virtutem induisset, armaque ipsa velut ex contactu
Achillei corporis, divina virtute prædata forent, & fortitudinem
supra humanam largiri viderentur.

X

Ut mihi Teucrorum uxores , gnatosque , lareisque
Defenderetis vim contra , & robur Achivum .
Propterea audendum , perdendaque vita sub armis ,
190 Aut servanda semel : sœvi hæc commercia Martis .
At Patrocli , pulso si quisquam Ajace , cadaver
Traxerit ad Teucros , spoliorum parte fruetur
Dimidia , exuvias mecum , & partitus honorem .
Hæc ait . In Danaos olli sublimibus hastis
195 Adproperant , sibi cessuros Danaumque maniplos ,
Ajacemque rati . Dementes : ille jacentis
Corpo quot super horrendum demittet in orcum ?
Ast Ajax : non incolumes , charissime Atride ,
Ibimus hinc , ait , haud Patrocli de corpore tantum
200 Jam metuo (mox ille canes , pascetque volucres)
Amborum quantum capiti , namque omnia circum
Detonat arva Hector , nobis labor ultimus instat .
Perge , age Grajugenum lectissima robora coge .
Audierit siquis . Suadenti talia paret
205 Confestim Atrides , alta & sic voce profatur :
Argivum proceres , lautis qui accumbere mensis
Atrides propter soliti , & quos lecta sequuntur
Agmina Grajorum (Jovis autem gloria tota est ,
Atque honor imperii) vos , nam mihi cernere quemque
210 Difficile est turba in densa , armorumque tumultu ,
Vos , inquam , properate , boni Patroclique jacentis
Teucrorum ab manibus ferro defendite corpus .
Talia clamanti primum se sistit in armis
Clarus Oiliades , Cretæ tum rector opimæ
215 Idomeneus , atque Idomenei comes impiger , heros
Meriones Marti similis ; sed nomina quisnam
Lecta ducum facil possit comprehendere cantu ?
Dardanidæ incumbunt primi , præt igneus Hector ,
Fluminis ac veluti properantis in ostia , fluctu
220 Quum fremit oceanus , fulvæ miscentur arenæ ,
Configuntque undæ , & litus procul omne remugit ,
Tantus in astra Phrygum consurgit clamor : Achivis

Idem animus , clypeis & tecti corpora ahenis
Circumstant Patroclum , favet his caligine densa
225 Jupiter omnipotens prognatum namque Menæteo ,
Viventem , & famulum Æacidæ dilexerat olim ,
Nec canibus prædam fieri volet ille peremptum ,
Inspiratque animos Danais : pepulere paventeis
Dardanidum sed enim turmæ , trepidique relicto
230 Corpore terga dabant : sed non & sternere quemquam
Trojagenis licuit , Patroclum tamen inde ferebant ,
Quum subito Argivi conversa fronte resistunt .
Urget enim Telamone satus , quo præter Achillem
Non quisquam Danaum mole , aut præstantior armis .
235 Primoresque inter Teucris sese obvius effert
Quantus aper turbamque canum , turbamque virorum
Dissipat huc , illuc saltu conversus in alto .
Fracta sonant virgulta , strepit nemus omne tumultu .
Sic Teucrorum Ajax vertitque , ruitque maniplos ,
240 Qui Patroclum jamjam Trojana in tecta ferendum
Crediderant , laudemque sibi , famamque daturum .
Namque pedem loro innexum per plana trahebat
Hippothous Lethi proles generosa Pelasgi .
Teucris gratificans ; sed non fata ultima Teuci
245 Ab misero pepulere , volat nam fraxinus ingens
Ajacis contorta manu , & malas per ahenas
Fulgentis galeæ cerebrum perrumpit in altum ,
Permixtumque cruento trahit , tum frigore membra
Solvuntur , dextraque pedem languente remittit
250 Ingentis Patrocli , atque super ruit ille cadaver
Larissa procul ab pingui florente juventa
Ajacis telo domitus . Contra insilit Hector ,
Ajacemque petit ; sed flexu corporis heros
Subtrahitur , Schediumque procul transverberat hastæ
255 Iphitidem , Panope fuerant cui sceptra , domusque
Phocaicosque inter dextra præstabat , & armis .
Huic jugulum venit in medium , perque ærea cuspis
Summum humerum transit , resonantque immane cadenti

- Arma super, deinde Hippothoum Phorcina tuentem
 260 Phœnopidem medium ad ventrem petit efferus Ajax,
 Perrupitque cavum thoracem, & viscera ferrum
 Rimatur calidum, telluremque ille prehensam
 Semianimis premit; ast Hector, Troesque recedunt:
 Incumbunt Danai, & magno clamore per agros
 265 Hippothoum, Phorcinque trahunt, spoliisque fruuntur.
 Iliacosque etiam muros, & tecta petissent
 Trojogenæ, ac decus Argivi immortale tulissent
 Fata Deum præter virtute, & robore dextræ,
 Æneam nisi Graugenis infensus Apollo
 270 In pugnam exciret Periphanti corpore, & armis
 Præconi Epitidæ similis, qui munere tali
 Functus apud Patrem longos jam vixerat annos,
 Consilio bonus, hunc simulans sic fatur Apollo:
 Tun' Diis invitis Priami servaveris urbem
 275 Dux Anchisiade, multo ceu milite freti
 Roboreque, & virtute alij fera prælia miscent?
 At Teucris potius nunc Jupiter annuit æquus,
 Quam Danais, fugitis, sed enim formidine inertes.
 Dixerat, agnoscitque Deum perterritus heros,
 280 Hectoraque adfatur: Non te pudet, optime Teucrum
 Vosque, o Trojogenum proceres, sociique potentes,
 Vi domitos Danaum retro contendere in urbem?
 Atqui Trojogenis (mihi sic testatus Apollo est)
 Jupiter ipse favet, dextro Jove in arma ruamus.
 285 Nec saltem exanimem Patroclum sine cæde quieti
 Ad naveis tulerint. Tali ciet agmina voce,
 Intrepidusque præit: conversa fronte resistunt
 Dardanidum turmæ. Æneæ Liocritus hasta
 Gnatus Arisbantis cecidit: miseratus amicum
 290 Proslit, & telum Lycomedes torquet acutum,
 Hippasidemque volans Apisaona percutit hepar
 Ad medium, subterque adigit præcordia ferrum.
 Pæoniisque procul campis, tectoque paterno
 Languescit moriens, taurum minor Asteropæo

- Ardenti in pugna; at casum indignatus amici
 Grajudenum turmas frendens petit Asteropæus,
 Nec penetrare datur, clypeis namque undique septi,
 Qui stabant Patroclum circum, densantur Achivi,
 Prætenduntque hastas, retro neque cedere quemquam,
 295 Ante aliosve sinit procurrere longius Ajax
 Multa jubens, nigroque madescunt sanguine campi.
 Atque alios alii super Argivique, Phrygesque
 Pugnabant; tamen haud plures cecidere, vicissim
 Namque tuebantur sese, furit undique Mavors.
 300 Flammæ instar, nec Solem ipsum, Lunamve putares
 Pugnarum expertis penitus, caligine densa
 Namque Menetiadæ circum tegit undique nubes.
 At reliqui claroque die, cæloque sereno
 Certabant Phryges, ac Danai, nec ab æquore toto,
 305 Montibus aut altis ardentem nubila Solem
 Lenibant, segnesque viri sese eminus hastis,
 Missilibusque petunt, medio sed turbine belli
 Pulvereoque alii versantur vortice Achivi,
 Antilochum præter, magnum & Thrasymedea fratres;
 310 Fata Menetiadæ queis nondum audita; sed ipsum
 Vivere, Dardaniosque putant vastare maniplos,
 Stragemque intuiti sociorum prælia miscent.
 Namque viros genitor crebris hortatibus urget
 Puppibus ab celsis. Patroclum pars maxima circum
 315 Pugnarum ingenti premitur sub mole, diemque
 Per solidum genua, atque pedes, atque ora, manusque
 Sanguineque, & largo juvenum sudore madebant.
 Atque bovis magni ut saturam pinguedine pellem
 Quum circum positi distendunt viribus æquis
 320 Inde viri, atque hinc, sudat adeps, & liquitur humor,
 Sic Troes, Danaique trahunt, retrahuntque cadaver
 Exiguo in spatio, Teucri nam moenia versus,
 Adque cavas Danai certant perducere puppeis.
 Atrox pugna diu, neque segneis ferreus ipse
 325 Argueret Mavors, bellis aut aspera Pallas.